

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kaupunginviskaalista ja nimismiehestä käräjäoikeuden syyttäjänä ja laiksi kaupunginviskaaleista annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Nykyiset raastuvanoikeudet ja tuomiokunnat on tarkoitettu korvata koko maassa yhtenäisellä alioikeudella, käräjäoikeudella, 1 päivästä joulukuuta 1993 lukien. Tämä esitys sisältää mainitun uudistuksen vaatimat muutokset syyttäjän toiminnan järjestelyä koskevaan lainsäädäntöön. Käräjäoikeuden syyttäjänä tulisi edelleen toimimaan kaupunginviskaali tai nimismies. Yhtenäisen syyttäjäorganisaation luominen jäisi paikallishallinnon uudelleen järjestelyn yhteyteen. Sen sijaan syyttäjiä koskevan lainsäädännön nykyiset viittaukset kihlakunnanoikeuteen ja raastuvanoikeuteen ehdotetaan korvattaviksi viittauksilla käräjäoikeuteen, kaupun-

ginviskaalinviraston kytkentä raastuvanoikeuteen ehdotetaan poistettavaksi ja vanhentuneet virkanimikkeet ehdotetaan korvattaviksi voimassa olevilla virkanimillä. Esitys sisältää mahdollisuuden siirtää syyteasioita syyttäjäpiirien kesken, mikä mahdollistaa nykyistä joustavamman töitten organisoimisen.

Mainitut muutokset ehdotetaan toteutettaviksi säätämällä laki kaupunginviskaalista ja nimismiehestä käräjäoikeuden syyttäjänä sekä muuttamalla kaupunginviskaaleista annettua lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti käräjäoikeusuudistuksen kanssa.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

1.1. Nykyinen tilanne

Kaupungissa, jossa on raastuvanoikeus, on kaupunginviskaaleista annetun lain (352/76) 1 §:n mukaan oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto. Kaupunginviskaali toimii saman lain 5 §:n mukaan yleisenä syyttäjänä raastuvanoikeudessa ja maistraatissa.

Nimismies tai apulaisnimismies toimii kihlakunnanoikeudessa yleisenä syyttäjänä. Nimismiehen toimivalta toimia yleisenä syyttäjänä perustuu lääninvirkakunnan maalla olevista virka- ja palvelusmiehistä 10 päivänä elokuuta 1898 annetun asetuksen 14 §:ään, jossa säädetään, että "Nimismies on ensimmäinen lääninvirkakunnan virkamies nimismiespiirissä, pitää

poliisihoitoa ja on yleisenä syyttäjänä siellä sekä velvollinen lähinnä katsomaan että hallinto siellä käy lain ja asetuksen mukaisesti;..." sekä Suomenmaan kruununnimismiehille 28 päivänä marraskuuta 1898 annetun johtosäännön 15 §:ään, jossa säädetään, että "Kruununnimismiehen pitää olla läsnä käräjillä syyttäjääntoimintaa harjoittamassa ja järjestystä ylläpitämässä, ellei kruununvouti ole siellä saapuvilla. Jos samassa käräjäkunnassa on kaksi tai useampia kruununnimismiehiä, sopikoot keskenään mainitun virantoimitusvelvollisuuden jakamisesta; ellei he sovi, noudattakoon mitä kruununvouti siitä määrää."

Ahvenanmaan maakunnan maakunnansyyttäjänvirastosta annetun lain (872/77) 3 §:n nojalla maakunnansyyttäjä on yleinen syyttäjä Ahvenanmaan maakunnassa.

Oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta an-

nettu laki (354/87) on vahvistettu 27 päivänä maaliskuuta 1987. Lainmuutoksella korvataan nykyiset raastuvanoikeudet ja kihlakunnan oikeudet koko maassa yhtenäisellä alioikeudella, jonka nimeksi tulee kärjäoikeus. Lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla. Valtioneuvosto on vuoden 1992 tulo- ja menoarvion yhteydessä ilmoittanut, että uudistus on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivästä joulukuuta 1993 lukien. Uudet kärjäoikeuspiirit on vahvistettu valtioneuvoston päätöksellä 19 päivänä joulukuuta 1991 (1623/91).

Valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista annettu laki (126/92) on vahvistettu 14 päivänä helmikuuta 1992. Tämän lain mukaan maa jaetaan kihlakuntiin, joihin perustetaan kihlakunnanvirasto. Kihlakunnanvirastot jakautuvat tehtävien mukaan toiminnallisesti itsenäisiin yksiköihin. Suurimmissa kihlakunnissa voisi olla edelleenkin eri tehtäväryhmiä varten erilliset virastot. Syyttäjäntehtävät muodostaisivat yhden toiminnallisen yksikön kihlakunnanvirastossa. Uudistus on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian ja viimeistään vuoden 1996 loppuun mennessä. Kärjäoikeuksien perustamisen jälkeen ja ennen kuin paikallishallinto on saatu uudelleen järjestetyksi kärjäoikeudessa tulee toimimaan syyttäjänä sekä nimismies että kaupunginviskaali. Tämän vuoksi tarvitaan syyttäjiä koskeviin säännöksiin eräitä muutoksia.

Syyttäjiä koskevan lainsäädännön viittaukset nykyisiin alioikeuksiin tulisi korvata viittauksilla kärjäoikeuteen. Kaupunginviskaalinviraston yhteys raastuvanoikeuteen tulisi myös poistaa, minkä sijaan ehdotetaan, että valtioneuvoston päätöksellä määrättäisiin, missä kaupungeissa olisi kaupunginviskaalinvirasto.

Nimismies tai apulaisnimismies voidaan nimismiespiirien syyttäjistä eräissä tapauksissa annetun asetuksen (105/80) mukaan määrätä

hoitamaan syyttäjän tehtäviä toisessa nimismiespiirissä, jos tehtävien tehokas hoitaminen ja henkilöstön tarkoituksenmukainen käyttö sitä edellyttävät. Määräyksellä ei voida siirtää syyteasioita nimismieheltä kaupunginviskaalille tai kaupunginviskaalilta nimismiehelle. Asioiden tehokas hoitaminen uudessa kärjäoikeudessa saattaa vaatia myös tällaisia siirtoja. Tästä syystä ehdotetaan, että lailla mahdollistettaisiin myös syyteasioiden siirtäminen nimismieheltä kaupunginviskaalille tai kaupunginviskaalilta nimismiehelle.

1.2. Asian valmistelu

Asiaa on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Työryhmän ehdotuksesta on hankittu lausunto valtioneuvoston oikeuskanslerilta, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Poliisitarkastajat r.y:ltä, Suomen Kaupunginviskaaliyhdistys r.y:ltä, Suomen Nimismiesyhdistys r.y:ltä ja Kärjäoikeustuomarit r.y:ltä.

2. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä organisatorisia vaikutuksia. Siltä osin kuin esitykseen sisältyy mahdollisuus siirtää syyteasioita eri syyttäjapiirien kesken, esitys mahdollistaa nykyistä joustavamman töitten järjestelyn.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esitys mahdollistaa syyttäjäntoiminnan järjestämisen nykyisin voimavaroin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kaupunginviskaalista ja nimismiehestä kärjäoikeuden syyttäjänä

Lakiin ehdotetaan otettavaksi nykyisin hajal-

laan eri säädöksissä olevat osittain vanhentuneet säännökset kaupunginviskaalin, nimismiehen ja apulaisnimismiehen toimivallasta yleisen alioikeuden syyttäjänä.

1 §. Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että kaupunginviskaali, nimismies ja apulaisnimis-

mies toimivat yleisinä syyttäjinä käräjäoikeudessa.

Kaupunginviskaalin toimivalta yleisenä syyttäjänä perustuu kaupunginviskaaleista annettuun lakiin. Nimismiehen osalta toimivalta yleisenä syyttäjänä perustuu lääninvirkakunnan maalla olevista virka- ja palvelusmiehistä annetun asetuksen 14 §:ään ja Suomenmaan kruununnimismiehille annetun johtosäännön 15 §:ään. Asetuksen 18 §:stä on johdettavissa vastaava toimivalta apulaisnimismiehen osalta. Mainitut säännökset ehdotetaan korvattaviksi uudella lailla, jossa käytettäisiin nykyisiä virkanimiä sekä uuden alioikeuden nimeä.

Kaupunginviskaalin toimialue on voimassa olevan lain mukaan se kaupunki, jossa kaupunginviskaalinvirasto sijaitsee. Vastaavasti nimismiehen ja apulaisnimismiehen toimialueen muodostavat nimismiespiiriin kuuluvat kunnat. Tarkoituksenmukaisen työnjaon aikaansaamiseksi olisi tärkeätä, että kaupunginviskaali, nimismies ja apulaisnimismies olisivat toimivaltaisia kaikissa niissä asioissa, joissa asianomainen käräjäoikeus olisi toimivaltainen. Tämä mahdollistaisi myös joustavan vuorottelun saman käräjäoikeuden syyttäjien kesken esimerkiksi lomien aikana. Tämän mukaisesti kaikki saman käräjäoikeuden syyttäjät olisivat toimivaltaisia esimerkiksi hakemaan muutosta yksittäisessä asiassa hovioikeudelta riippumatta siitä kuka heistä on toiminut syyttäjänä alioikeudessa.

2 §. Nimismies tai apulaisnimismies voidaan nimismiespiirin syyttäjistä eräissä tapauksissa annetun asetuksen mukaan määrätä hoitamaan syyttäjän tehtäviä toisessa nimismiespiirissä, jos tehtävien tehokas hoitaminen ja henkilöstön tarkoituksenmukainen käyttö sitä edellyttävät. Ehdotetun pykälän mukaan vastaava määräys voitaisiin antaa, kuitenkin laajennettuna siten, että asioita voitaisiin määräyksellä siirtää myös nimismieheltä kaupunginviskaalille tai kaupunginviskaalilta nimismiehelle. Määräys voitaisiin läänissä antaa myös käräjäoikeuden piirirajoista riippumatta.

Määräyksen antaisi lääninsyyttäjä. Poliisitar kastajasta lääninsyyttäjänä annetun asetuksen (736/85) 1 §:n mukaan lääninsyyttäjänä toimivat poliisitar kastaja ja apulaispoliisitar kastaja. Määräys ei olisi tarpeen, milloin yksittäinen asia siirrettäisiin syyttäjältä toiselle. Määräys annettaisiin, milloin syyteasiat siirretään osaksi tai kokonaan syyttäjältä toiselle.

3 §. Tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta annettaisiin tarvittaessa asetuksella.

4 §. Tällä lailla kumottaisiin nykyiset säännökset nimismiehen toimivallasta yleisenä syyttäjänä sekä kumottavaksi nimismiespiirien syyttäjistä eräissä tapauksissa annettu asetus (105/80).

1.2. Laki kaupunginviskaaleista annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta

1 §. Voimassa olevan pykälän mukaan kaupungissa, jossa on raastuvanoikeus, on oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto. Kun raastuvanoikeudet lakkautetaan käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä, tästä seuraisi, että mistään ei ilmenisi, missä toimisi kaupunginviskaalinvirasto. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että valtioneuvoston päätöksellä määrätään missä syyttäjäpiireissä on kaupunginviskaalinvirasto.

5 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään, että kaupunginviskaali toimii yleisenä syyttäjänä raastuvanoikeudessa ja maistraatissa. Pykälässä ehdotetaan raastuvanoikeus korvattavaksi käräjäoikeudella. Maistraatissa ei enää käsitellä asioita, jossa yleisellä syyttäjällä olisi tehtäviä. Säännös on tältä osin vanhentunut. Maistraatit on myös tarkoitus lakkauttaa käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä. Maistraattien lakkauttamisesta annetaan erillinen hallituksen esitys.

Käytännössä on saattanut esiintyä epä tietoisuutta siitä, millainen asema väliportaan syyttäjällä, lääninsyyttäjällä, on kaupunginviskaalin nähdessä, kun kaupunginviskaaleista annetun lain mukaan kaupunginviskaali on oikeuskanslerin välittömän määräysvallan alainen. Tästä syystä ehdotetaan mainittu säännös poistettavaksi. Oikeuskanslerin asema ylimpänä syyttäjänä ilmenee hallitusmuodon 46 §:n 2 momentista.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan samanaikaisesti käräjäoikeusuudistuksen kanssa. Käräjäoikeusuudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä joulukuuta 1993.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kaupunginviskaalista ja nimismiehestä käräjäoikeuden syyttäjänä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kaupunginviskaali, nimismies ja apulaisnimismies toimivat yleisinä syyttäjinä käräjäoikeudessa.

Käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat syyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan syyttäjän tehtäviä kaikissa niissä asioissa, joissa käräjäoikeus on toimivaltainen.

2 §

Kaupunginviskaali, nimismies tai apulaisnimismies voidaan määrätä hoitamaan syyttäjän tehtäviä toisessa kaupunginviskaalin tai nimismiehen syyttäjäpiirissä, jos tehtävien tehokas hoitaminen ja henkilöstön tarkoituksenmukainen käyttö sitä edellyttävät.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun määräyksen antaa lääninsyyttäjä määrääjäksi tai toistaiseksi.

3 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

4 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199 .

Tällä lailla kumotaan lääninvirkakunnan maalla olevista virka- ja palvelusmiehistä 10 päivänä elokuuta 1898 annetun asetuksen 14 §, Suomenmaan kruununnimismiehille 28 päivänä marraskuuta 1898 annetun johtosäännön 15 § sekä nimismiespiirien syyttäjistä eräissä tapauksissa 15 päivänä helmikuuta 1980 annettu asetus (105/80). Viimeksi mainitun asetuksen nojalla annetut määräykset jäävät kuitenkin edelleen voimaan.

2.

Laki**kaupunginviskaaleista annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kaupunginviskaaleista 23 päivänä huhtikuuta 1976 annetun lain (352/76) 1 ja 5 § seuraavasti:

1 §

Valtioneuvosto määrää ne syyttäjäpiirit, joissa on oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto.

5 §

Kaupunginviskaali toimii yleisenä syyttäjänä käräjäoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 19 .

Naantalissa 26 päivänä kesäkuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

2.

Laki**kaupunginviskaaleista annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaupunginviskaaleista 23 päivänä huhtikuuta 1976 annetun lain (352/76) 1 ja 5 §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Kaupungissa, jossa on raastuvanoikeus, on oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto.

5 §

Kaupunginviskaali toimii yleisenä syyttäjänä raastuvanoikeudessa ja maistraatissa. Kaupunginviskaali on oikeuskanslerin välittömän määräysvallan alainen.

Ehdotus

1 §

Valtioneuvosto määrää ne syyttäjäpiirit, joissa on oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto.

5 §

Kaupunginviskaali toimii yleisenä syyttäjänä käräjäoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____

Valtioneuvoston päätös kaupunginviskaalinvirastoista

Valtioneuvosto on kaupunginviskaaleista annetun lain (352/76) 1 §:n nojalla, sellaisena kuin se on päivänä kuuta 199 annetussa laissa (/) oikeusministeriön esittelystä päättänyt:

1 §

Seuraavissa kaupungeissa on oikeusministeriön alainen kaupunginviskaalinvirasto:

Hamina, Hanko, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kemi, Kokkola, Kotka, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Naantali, Oulu, Pietarsaari, Pori, Raahе, Rauma, Savonlinna, Tampere, Turku, Uusikaupunki ja Vaasa.

Kaupunginviskaaliviraston toimialueeseen kuuluu mainittu kaupunki.

2 §

Kaupunginviskaalinvirastojen kielellisestä jaotuksesta määrätään erikseen.

3 §

Tämä päätös tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .